

Facultad de Historia

(*)Presentación

(*)

A Facultade de Historia, sita no Campus Universitario de Ourense, oferta dúas titulacións adaptadas ao Espazo Europeo de Educación Superior (EEES): Grao e Posgrao. Ademais manténse vixente a titulación de Licenciatura en Historia, tamén en liña cos criterios de referencia do EEES.

Neste ano académico 2012-2013 impártense os catro cursos do **Grao en Xeografía e Historia**; asemade, o quinto curso da **Licenciatura en Historia**.

No Posgrao se desenvolve o curso de Mestrado en **Historia, Territorio e Recursos Patrimoniais** que posibilita, no mesmo Centro, a realización da Tese de Doutoramento.

Neste documento:

- Localización
- Normativa e Lexislación
- Servizos e Infraestructuras do Centro
- Outra Información do Centro
- Calendario Académico
- Inforación de Interese

Información básica

(*)

A planificación do ensino proporciona ao alumno unha serie de competencias que integran o nivel de coñecementos (saber), o de capacitación en habilidades e destrezas (saber facer) e o de formación en actitudes e valores (saber ser e estar). Na liña doutras titulacións recoñecidas nas universidades europeas, ao englobar contidos das disciplinas de Xeografía, Historia e Historia da Arte, a oferta da nosa Facultade pode dotar ao alumno dunha serie ampla de competencias específicas.

Igualmente destaca o carácter humanístico das nosas disciplinas cunha longa e consolidada tradición académica e universitaria, e a súa capacidade para dar conta dalgunhas das realidades culturais do noso tempo. Oferta, en conxunto, unha formación básica en contidos interdisciplinares relativos ao coñecemento da estrutura diacrónica do pasado, das coordenadas espazo-temporais, interrelacións xeográficas e culturais. Unha formación en contidos instrumentais e unha formación con ámbitos temáticos e territoriais específicos, e unha formación en coñecementos prácticos-académicos, a través das prácticas. O coñecemento do noso pasado cultural permite achegar as ferramentas analíticas e conceptuais necesarias para acceder dun modo reflexivo e crítico ás producións culturais do pasado, ademais de proporcionar os valores humanos, e principios éticos necesarios sobre os que asenta a sociedade actual.

Co obxectivo de dar resposta á demanda social de diferentes profesionais, e aos futuros graduados posibilitase unha continuación académica coherente coa posta en marcha do *Master oficial en Historia, Territorio e Recursos patrimoniais*, cun perfil investigador, seguindo os criterios e formulacións establecidas no Real Decreto 1993/2007 polo que se establece a ordenación dos ensinos universitarios oficiais. A proposta substitúe ao Programa de Doutoramento *Sociedade, Cultura e Poder na Historia* (bienio 2008-2010) que na avaliación da Axencia Nacional Evaluadora da Calidade Académica (ANECA)

recibiu a Mención de Calidade.

O carácter multidisciplinar e polivalente dos estudos (Historia, Arte e Xeografía) capacita para un amplo abanico de saídas profesionais ás súas egresados tan competitivos como os especializados nunha soa das disciplinas humanísticas, tendo en conta da cada vez maior flexibilidade do actual mercado laboral entre titulacións e postos de traballo. Os servizos educativos, os servizos da administración, os medios de comunicación, os centros de educación superior e secundaria, e un longo espectro de institucións e empresas, proporcionan un marco para o desempeño de actividades relacionadas co perfil formativo do grao, preparando para unha gran variedade de actividades.

Ademais, a riqueza histórica, artística, arqueolóxica e natural proporciona unha estreita relación entre os estudos universitarios e o mercado laboral, abrindo unha nova vía de profesionalización ante a crecente consideración do legado cultural herdado como recurso dotado de valor económico ou produtivo. A demanda e saídas profesionais no terreo da conservación, protección, xestión e difusión do patrimonio e o resto de actividades relacionadas co turismo cultural abren un amplo horizonte á saída profesional dos nosos futuros graduados. As oportunidades ofrecidas pola constante expansión das actividades económicas relacionadas co patrimonio, a necesidade normativa de realización de escavacións arqueolóxicas, a aplicación de normativas de ordenación do territorio e o turismo de calidade xeran unha constante demanda de utilidade das nosas disciplinas.

Os datos da taxa de eficiencia do noso centro son favorables, achegándose ao 100%. O que sen dúbida indican as taxas é a mellora continua, mostrando o gran interese do alumnado na consecución do título. Os procedementos existentes no Sistema de Garantía Interno de Calidade (SGIC) do centro valorarán o progreso e os resultados obtidos.

(*)Organización e Funcionamento do Centro

(*)

Organos de Goberno

- ☐ Decanato
- ☐ Xunta de Facultade
- ☐ Comisión Permanente da Facultade
- ☐ Comisión de Garantía de Calidade
- ☐ Departamentode Historia, Arte e Xeografía

Equipo de Goberno

☐ Decana:
Profa . Dra. Dna . Beatriz Comendador Rey
Tfno.: 988 38 71 69
beacomendador@uvigo.es

☐ Vicedecana:
Profa . Dra. Dna . Susana Reboreda Morillo
Tfno : 988 38 72 69
morillo@uvigo.es

☐ Secretaria:
Dna . María del Carmen Fernández Contreras
Tfno.: 988 38 72 50
sfho@uvigo.es

(*)Normativa e Lexislación

(*)

Normativas da Universidade de Vigo

□ Estatutos da Universidade de Vigo

(Dereitos e deberes dos estudantes□)

□ Regulamento de Estudantes

(Dereitos e deberes dos estudantes□)

□ Normativa de Permanencia na Universidade de Vigo

(nº de materias das que te podes matricular, nº de convocatorias de exame, avaliación curricular□)

Normativas da Facultade de Historia

Regulamento de Réxime Interno

Traballo Fin de Grao

Prácticas Externas

(*)Servizos e Infraestructuras do Centro

(*)

CAMPUS "VELLO"

A actividade se articula en 3 edificios:

- Edificio Facultades (máis coñecido como Edificio de Ferro)
- Pavillón Olga Gallego (2)
- Pavillón Concepción Ramón Amat (1)

O EDIFICIO FACULTADES

Acceso

- Conserxería
- Aulas

1º andar

- Secretaría da Facultade
- Aula de Informática
- Delegación de Alumnos

2º andar

- Laboratorios docentes: Arqueoloxía, Historia da Arte, Xeografía, Historia Medieval
- Aulas

4º andar

- Vicerreitorado do Campus de Ourense
- Decanato
- Salón de Graos

DISTRIBUCIÓN DE AULAS DE HISTORIA - EDIFICIO DE FERRO- CURSO 2012-2013

CURSO AULA HORARIO

1º Grao 2.1 mañá e tarde

2º Grao 2.2 mañá e tarde

3º Grao 0.7 mañá e tarde

4º Grao 0.7 mañá e tarde

5º Licenciatura 0.5 mañá e tarde

Optativas 2º Ciclo 0.5 mañá e tarde

PAVILLÓN OLGA GALLEG0 (2)

- Despachos dos/as profesores/as
- Laboratorio de Prehistoria, Historia Antigua, Historia Moderna, Historia Contemporánea e Historia de América

PAVILLÓN CONCEPCION RAMÓN AMAT (1)

- Secretaría do Departamento de Historia, Arte e Xeografía: 1º andar
- Aula de Terceiro Ciclo
- Sala de exposicións ALTERARTE

AULAS ASIGNATURAS LIBRE ELECCION - CURSO 2012-2013

Hª Cine Español 0.9 mañá

DISTRIBUCIÓN DE LABORATORIOS DE HISTORIA - CURSO 2012-2013

DENOMINACIÓN LOCALIZACIÓN EDIFICIO

Laboratorio de Informática PRIMEIRO ANDAR FERRO

Laboratorio de Xeografía SEGUNDO ANDAR FERRO

Laboratorio de Arqueoloxía SEGUNDO ANDAR FERRO

Laboratorio de Historia Medieval SEGUNDO ANDAR FERRO

Laboratorio de Prehistoria e Historia Antiga SOTO PAVILLÓN 2

Laboratorio de Hist. Moderna e Contemporánea SOTO PAVILLÓN 2

Calendario Académico

Calendario Académico.

(*)Outra información do centro

(*)

Plan de Autoprotección Universidade de Vigo.

Actuación en caso de Emerxencia Edificio de Ferro

Plan 1

Plan 2

DELEGACION DE ALUMNOS

□ É o órgano de representación estudiantil institucional que se ten artellado na Facultade de Historia.

□ Son membros natos da Delegación os representantes de alumnos/as na Xunta de Centro e os delegados de clase. Todos os alumnos/as poden acudir á se da Delegación para obter información e facer uso dos seus recursos.

□ Entre os fins da Delegación de alumnos está:

□ Actuar como órgano de diálogo coas autoridades académicas no establecemento dunha información adecuada sobre a vida universitaria.

□ Xestionar os seus recursos.

□ Promover e coordinar actividades de extensión universitaria.

□ Elixir os seus representantes perante calquera autoridade, institución ou organización, naqueles casos para os que non exista regulamento de elección.

Edificio de Facultades. 1º andar E-mail: dafho@uvigo.es

Tfno.: 988387305

(*) Información de Interese

(*)

ESTUDAR EN OURENSE

□ Estudarna Universidade de Vigo

□ Guía turística de Ourense

□ Residencia de Estudiantes As Burgas

□ Aloxamento en Ourense

□ Hoteis e Hostais

□ Pisos compartidos. Contactar coa ORI.

□ Información para o alumnado da Universidade de Vigo:

□ Alumnado da Universidade de Vigo

CONTACTOS INTERESE UNIVERSIDADE DE VIGO

Páxina web:

<http://www.uvigo.es/>

Central: 986 81 20 00

Información Xeral: 986 81 36 00

Información ao alumnado: 986 81 36 30

Rexistro xeral da universidade: 986 81 39 02

Rexistro do Campus de Vigo: 986 81 36 10

Rexistro do Campus de Orense: 988 38 71 03

Xerencia: 986 81 35 60. xerencia@uvigo.es

Consello Social: 986 81 26 63 secoso@uvigo.es
Tribunal de Garantías: 986 81 38 30. tgarant@uvigo.es
Gabinete de prensa: 986 81 36 04. gprensa@uvigo.es
SIOPE.: 986 81 36 30 /37 55. siope@uvigo.es
Oficina Osix de Vigo: 986 81 40 60. ofix@uvigo.es
Oficina Osix de Orense: 988 38 71 71. ofixuo@uvigo.es

AREA DE SERVICIOS Á COMUNIDADE

Servizo de información, orientación e promoción (SIOPE):
986 80 19 49 / 55. siope-po@uvigo.es
Actividades culturais: 986 81 36 03/ 26. vicext@uvigo.es
Actividades deportivas: 986 81 21 82 / 986 81 22 04; deportes@uvigo.es
Servizo de alumnado: 986 81 36 0 /09 xsadal@uvigo.es
LERD de Vigo: 986 81 37 71 / 72
LERD de Orense: 988 38 71 02
Bolsas: 986 81 19 99 / 813 612. bolsas@uvigo.es
Títulos e plans de estudo: 986 81 36 35 / 3632
Asesoría Xurídica: 986 81 35 76
Oficina de I D: 986 81 22 36. otri@uvigo.es
Oficina ORI: 986 81 21 78 / 986 81 35 50 ; ori@uvigo.es
CACTI: 986 81 21 18
Oficina do Medio Ambiente (OMA): 986 81 38 83; oma3@uvigo.es
Oficina Ofoe: 902 366 994 Correo electrónico: ofoe@uvigo.es
Oficina Ofie: 986 81 40 86 Correo electrónico: ofie@uvigo.es

BIBLIOTECA DO CAMPUS DE OURENSE

Presente fisicamente nos tres campus, a Biblioteca Universitaria conta en cada un deles cunha biblioteca central e varias salas repartidas polas escolas e facultades que compoñen a Universidade.

A Biblioteca Central do Campus de Ourense, fundada no ano 2000, conta cun fondo de uns 100.000 libros e unhas 750 publicacións periódicas divididas en diferentes temas como son a xeografía, historia, arte, dereito e química.

Servizos que ofrece:

- ☐ Préstamo interbibliotecario a nivel nacional e internacional.
- ☐ Préstamo para alumnos, PDI e PAS.
- ☐ Información bibliográfica, búsquedas e referencias bibliográficas.
- ☐ Catálogo automatizado e colectivo de publicacións periódicas (a nivel nacional).

Contacto:

Conserxería (988 387 320) - conbco@uvigo.es; Préstamo (988 387 192) - presour@uvigo.es
Dirección (988 387 191) - dirbco@uvigo.es; Administración (988 387 158) - admibco@uvigo.es

Subdirección hemeroteca (988 387 230) - subdhbco@uvigo.es; Subdirección adquisicións (988 387 285) - subdrbco@uvigo.es

Hemeroteca (988 387 322) - hembco@uvigo.es

Campus As Lagoas - 32004 - Ourense

Horario de atención ao público: De luns a venres de 8:30h a 21:00h

Acceso ao Catálogo da Biblioteca

CONTA DE CORREO ELECTRÓNICO DA UNIVERSIDADE DE VIGO

☐ Basta con estar matriculado na Universidade e dispor do cartón universitario.

☐ No momento de formalizar a matrícula créase unha conta de correo cun nome de usuario e coa extensión alumnos.uvigo.es

☐ Con ese nome de usuario e esa clave tamén poderás acceder á rede WIFI. Todas as instalacións da Universidade de Vigo teñen acceso a internet por rede WIFI

☐ <http://www.uvigo.es>

CARNET UNIVERSITARIO

O Carné Universitario é unha tarxeta intelixente realizada en colaboración co Santander, que acredita o estudantado, profesorado e personal de administración e servizos como membros da comunidade universitaria.

Ademais de todas as funcións asociadas ás tarxetas intelixentes, o carné poderá dispoñer de servizos financeiros 4B Maestro, se se solicitan voluntariamente

☐ Para qué podes utilizalo?

☐ Acreditación universitaria

☐ Acceso a recintos e ordenadores das aulas de informática e persoais*

☐ Préstamo de libros en bibliotecas

☐ Consultas en Puntos de Información e, opcionalmente, en caixeiros 4B*

☐ Tarxeta deportiva

☐ Moedeiro electrónico

☐ Descontos en comercios

☐ Tarxeta 4B Maestro (opcional)

☐ Firma Electrónica

☐ Solicítalo en calquera momento nas Oficinas Universitarias Santander do campus, levando unha fotografía recente. Recíbelo no teu domicilio particular. Para que inclúa o servizo 4B Maestro só necesitas ser titular dunha conta bancaria no Santander. Esta conta non ten nin gastos de administración nin de mantemento.

☐ O Carné Universitario non hai que renovalo cada ano. Para activar a función financeira diríxete á Oficina Universitaria.

SEGURO ESCOLAR

☐ Os alumnos da Universidade de Vigo, sexa cal for a súa nacionalidade ou estudos que cursen, quedan cubertos por un seguro escolar. Do mesmo xeito que se regula para os niveis educativos previos, a Lei establece a cobertura obrigatoria.

☐ Ademais, a Universidade de Vigo subscribiu un seguro adicional, seguro cum laude, para todos os seus alumnos, incluídos aqueles que non quedan cubertos polo seguro obrigatorio. Ambos os seguros páganse no momento de formalizar a matrícula, polo que non teñen custo adicional algún.

☐ Con carácter complementario aos dous anteriores, a Universidade de Vigo dispón dun seguro voluntario, seguro cum laude plus, con maiores coberturas que aqueles e a un custo moi reducido (ao redor de 10 euros por curso).

OUTROS SERVIZOS

- Actividades Culturais
- Deportes
- Voluntariado
- Area de Emprego
- Fundación Universidade de Vigo
- Gabinete psicopedagógico
- Tribunal de Garantías

Grado en Geografía e Historia

Asignaturas

Curso 1

Código	Nombre	Cuatrimestre	Cr.totales
O02G250V01101	Historia: Fuentes de información en humanidades	1c	6
O02G250V01102	Geografía: Fundamentos de geografía física	1c	6
O02G250V01103	Lengua clásica: Introducción a la lengua y literatura latinas	1c	6
O02G250V01104	Arte: Lenguajes y técnicas artísticas	1c	6
O02G250V01105	Historia: Modelos de interpretación de las sociedades preestatales	1c	6
O02G250V01201	Arte: Arte clásico	2c	6
O02G250V01202	Geografía: Fundamentos de geografía humana	2c	6
O02G250V01203	Historia: Introducción a la historiografía	2c	6
O02G250V01204	Prehistoria universal	2c	6
O02G250V01205	Teoría y método de la arqueología	2c	6

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Historia: Fontes de información en humanidades				
Asignatura	Historia: Fontes de información en humanidades			
Código	002G250V01101			
Titulación	Grao en Xeografía e Historia			
Descritores	Creditos ECTS	Seleccione	Curso	Cuatrimestre
	6	FB	1	1c
Lengua Impartición	Galego			
Departamento	Historia, arte e xeografía			
Coordinador/a	Vaquero Diaz, Maria Beatriz			
Profesorado	Vaquero Diaz, Maria Beatriz			
Correo-e	mdiaz@uvigo.es			
Web	http://faitic.uvigo.es			
Descrición xeral	A materia Fontes de Información en Humanidades permite ao alumnado identificar e coñecer a natureza, función e tipoloxía das principais fontes de información no ámbito das humanidades. Permite tamén coñecer e utilizar os principais instrumentos e recursos de recompilación de información existentes, co fin de elaborar repertorios de fontes de información en Historia, Historia da Arte e Xeografía. Por último, capacita aos estudantes para utilizar con destreza distintos estilos de citas e referencias bibliográficas.			

Competencias de titulación

Código	
A18	Coñecemento e habilidade para usar os instrumentos de recompilación de información tales como catálogos bibliográficos, inventarios de arquivo e referencias electrónicas.
A23	Capacidade de identificar e utilizar apropiadamente fontes de información para a investigación histórica.
A30	Coñecemento das principais fontes literarias e documentais da Historia da arte
B3	Capacidade de organización e planificación
B7	Capacidade de razoamento crítico.
B9	Traballo en equipo en diversos contextos
B11	Capacidade de aprendizaxe autónoma
B14	Motivación pola calidade

Competencias de materia

Resultados previstos en la materia	Resultados de Formación y Aprendizaje	
Coñecer os recursos de recompilación e busca de información xeral.	A18	B3 B11
Coñecer e utilizar adecuadamente os instrumentos de recompilación de información en humanidades.	A18	
Coñecer e utilizar adecuadamente os sistemas de citas e referencias bibliográficas.	A23	B7 B11
Seleccionar e valorar criticamente as fontes de información nos ámbitos de Historia, Historia da Arte e Xeografía.	A18 A23 A30	B7 B9 B14

Contidos

Tema	
1.- Fontes de Información xeral	1.1.- Conceptos e vocabulario básico sobre fontes de información. 1.2.- Fontes de información xeral (formatos e soportes). 1.3.- Transferencia e normalización da información. 1.4.- Fontes de información especializada.
2.- Recuperación de información en humanidades.	2.1.- Necesidades de información e tipoloxía das fontes primarias e secundarias en Historia, Historia da Arte e Xeografía. 2.2.- Recursos para identificar e localizar información en humanidades.
3.- Sistemas de citas e referencias bibliográficas.	3.1.- Normas e estilos de citas e referencias bibliográficas. 3.2.- Xestores bibliográficos.

Planificación			
	Horas en clase	Horas fuera de clase	Horas totales
Actividades introductorias	1	0	1
Sesión maxistral	16	16	32
Eventos docentes e/ou divulgativos	4	4	8
Obradoiros	15	10	25
Traballos tutelados	4	25	29
Probas de resposta curta	2	10	12
Traballos e proxectos	5	5	10
Informes/memorias de prácticas	0	25	25
Outras	0	0	0
Probas de autoavaliación	3	5	8
*Los datos que aparecen en la tabla de planificación son de carácter orientativo, considerando la heterogeneidad de alumnado			

Metodoloxía docente	
	Descrición
Actividades introductorias	Sesións de aula encamiñadas a tomar contacto co alumnado, presentar a materia e coñecer as súas competencias, motivacións e intereses.
Sesión maxistral	Exposicións introductorias nas que se familiarizará o alumnado coas principais fontes de información, a súa valoración crítica, os recursos de recompilación existentes e a utilización dos sistemas de citas e referencias bibliográficas.
Eventos docentes e/ou divulgativos	Saída de estudos na que se analizará in situ unha ruta de turismo cultural. Asistencia a conferencias e debates sobre Historia, Arte e Xeografía nos que se analizarán as fontes de información utilizadas.
Obradoiros	Prácticas na aula de informática nas que se utilizarán os recursos electrónicos de selección de información e os estilos e xestores de referencias bibliográficas para elaborar o deseño dun itinerario cultural por Ourense.
Traballos tutelados	Actividades en grupo nas que se tutelará a realización dun proxecto consistente no deseño dun itinerario cultural por Ourense.

Atención personalizada	
Metodoloxías	Descrición
Traballos tutelados	A atención personalizada realizarase a través das titorías en grupo e de TIC, a partir das ferramentas propias da plataforma TEM@. Consistirá na revisión por parte do profesorado dos exercicios e probas de avaliación escritas, así como no seguimento dos traballos que deberá realizar o alumnado.
Obradoiros	A atención personalizada realizarase a través das titorías en grupo e de TIC, a partir das ferramentas propias da plataforma TEM@. Consistirá na revisión por parte do profesorado dos exercicios e probas de avaliación escritas, así como no seguimento dos traballos que deberá realizar o alumnado.

Avaliación		
	Descrición	Calificación
Sesión maxistral	A sesión maxistral será avaliada mediante unha proba escrita de resposta curta ou tipo test.	30
Eventos docentes e/ou divulgativos	A avaliación da asistencia e participación nos eventos docentes e divulgativos realizarase mediante a elaboración dun breve informe sobre o seu contido e utilidade para o estudo da materia Fontes de Información en Humanidades.	10
Obradoiros	A avaliación dos obradoiros realizarase mediante a elaboración dunha memoria na que se describirá pormenorizadamente o proceso de búsqueda e selección das fontes de información integradas no traballo de curso.	20
Traballos tutelados	A avaliación dos traballos tutelados realizarase mediante a elaboración, montaxe e exposición dun itinerario cultural por Ourense. O traballo incluírá unha descrición da ruta seleccionada (ámbito xeográfico, duración, elementos patrimoniais que inclúe, etc.) e unha memoria na que se recollerán e valorarán as fontes de información necesarias para elaborar unha guía do itinerario.	30
Outras	En todas as actividades e probas que conforman a programación valorarase a asistencia e participación do alumnado.	10

Otros comentarios sobre la Evaluación

Todos os estudantes matriculados na materia teñen dereito a realizar os exames finais (Artigo 12 do Regulamento de Estudantes da Universidade de Vigo). Aqueles estudantes que non poidan acollerse á modalidade presencial serán avaliados dos contidos do programa da materia mediante unha proba escrita, que suporá o 40% da nota final, e un traballo obrigatorio, que representará un 60% desta.

Os estudantes que realicen os exames finais deberán entregar, o día do exame oficial, un traballo consistente no deseño dun itinerario cultural por Ourense que incluíra unha descrición da ruta seleccionada (ámbito xeográfico, duración, elementos patrimoniais que inclúe, etc.) e unha memoria na que se recollerán e valorarán as fontes de información necesarias para elaborar unha guía do itinerario.

Bibliografía. Fontes de información

Bibliografía básica

Alía Miranda, F. (1998): *Fuentes de información para historiadores: obras de referencia y bibliográficas*. Gijón, Trea. OUR 930/19

Brocos Fernández, J. M.; Ortiz de Landázuri, C. (2006): [Métodos de búsqueda en fuentes de información en ciencias sociales y humanidades], *Aracne. Revista electrónica de recursos en Internet sobre Geografía y Ciencias Sociales*. [En liña] Universitat de Barcelona <http://www.ub.es/geocrit/aracne/aracne-083.htm> [Consulta 19/06/2009]

Carrizo Sainero, G.; Irureta-Goyena Sánchez, P.; López de Quintana Sáenz, E. (2000): *Manual de fuentes de información*. Madrid, Confederación Española de Gremios y Asociaciones de Libreros. OUR 02 /128

Cómo elaborar e interpretar referencias bibliográficas. [PDF en liña] Universidad de La Rioja <http://biblioteca.unirioja.es/bdg/bdgcitas.pdf> [Consulta 19/06/2009]

Maldonado Martínez, A. (coord.) (2001): *La información especializada en Internet: directorio de recursos de interés académico y profesional*. Madrid, CSIC. OUR 02 /176

Romanos de Tiratel, S. (2000): *Guía de fuentes de información especializadas: humanidades y ciencias sociales*. Buenos Aires, GREBYD. OUR 02 /286

Bibliografía específica

Abadal Falgueras, E.; Codina Bonilla, L. (2005): *Bases de datos documentales: características, funciones y método*. Madrid, Síntesis. OUR 02 /324

Aguilera Arilla, Mª J. et al. (2003): *Fuentes, tratamiento y representación de la información geográfica*. Madrid, UNED. OUR 910 /82

Amat i Noguera, N. (1994): *La documentación y sus tecnologías*. Madrid, Pirámide. 02 AMA doc

Carrizo Sainero, G. (2000): *La información en ciencias sociales*. Gijón, Trea. OUR 3 /21

Cordón García, J. A.; López Lucas, J.; Vaquero Pulido, J. R. (1999): *Manual de búsqueda documental y práctica bibliográfica*. Madrid, Pirámide. OUR 02 /57

Fuentes y documentos para la historia del arte (1982-1983): Barcelona, Gustavo Gili. Depósito: OUR 19673

Garza Mercado, A. (1999): *Fuentes de información en ciencias sociales y humanidades 1: obras generales, administración pública, ciencia política, derecho, relaciones internacionales*. México, El Colegio de México. 01 GAR fue

Martín Vega, A. (1995): *Fuentes de información general*. Gijón, Trea. OUR 02 /43

Salvador Oliván, J. A.; Angós Ullate, J. M^a (2001): *Fuentes de información en línea*. Zaragoza: Prensas Universitarias de la Universidad de Zaragoza, <http://ebro3.unizar.es:8080/bdl/> [Consulta 19/06/2009]

Martínez de Sousa, J. (2007): *Manual de estilo de la lengua española (MELE 3)*. Gijón, Trea. OUR 811.134.2 /383

López Yepes, J. (coord.) (2006): *Manual de ciencias de la documentación*. Madrid, Pirámide. OUR 02 /344

Moreiro González, J. A. (2000): *Manual de documentación informativa*. Madrid, Cátedra. OUR 02 /153

Recomendacións

Otros comentarios

Ao longo do curso entregarase a través da plataforma TEM@ documentación detallada sobre o desenvolvemento das actividades do curso. Por esta razón os estudantes deben estar dados de alta na plataforma e ter cubertos os seus datos de

perfil.

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Xeografía: Fundamentos de xeografía física				
Asignatura	Xeografía: Fundamentos de xeografía física			
Código	002G250V01102			
Titulación	Grao en Xeografía e Historia			
Descritores	Creditos ECTS	Seleccione	Curso	Cuatrimestre
	6	FB	1	1c
Lengua Impartición	Castelán			
Departamento	Historia, arte e xeografía			
Coordinador/a	de Uña Alvarez, Elena			
Profesorado	de Uña Alvarez, Elena			
Correo-e	edeuna@uvigo.es			
Web				
Descrición general	Materia de formación básica en Xeografía. Trata dos fundamentos teóricos e metodolóxicos cara o coñecemento global dos medios naturais e as súas aplicacións no contexto da sociedade. Desenvolve o estudo das propiedades significativas dos principais compoñentes (relevo, clima, augas, biota) tendo en conta as súas interaccións complexas na paisaxe. Introduce unha perspectiva ambiental da Xeografía da natureza dende as posibles configuracións das unidades biofísicas.			

Competencias de titulación	
Código	
A1	Coñecemento das claves e desenvolvemento do ámbito da Xeografía física.
A4	Conciencia crítica da relación entre os fenómenos xeográficos, físicos e humanos, a diferentes escalas territoriais.
A8	Desenvolvemento e aplicación dos procedementos de traballo de campo.
B1	Capacidade de análise e síntese.
B4	Comunicación oral e escrita no idioma propio.
B7	Capacidade de razoamento crítico.
B15	Sensibilidade cara temas ambientais.

Competencias de materia		
Resultados previstos en la materia	Resultados de Formación y Aprendizaje	
Adquirir conciencia crítica da relación entre os fenómenos xeográficos, físicos e humanos, a diferentes escalas territoriais para interpretar os procesos dinámicos ambientais.	A4	B1 B4 B7
Coñecer as claves e actores da configuración e desenvolvemento do campo científico da Xeografía Física.	A1	B1 B7 B15
Introducir e manexar os procedementos básicos do traballo de campo, tendo en conta as potencialidades dos resultados na investigación.	A8	B4 B7 B15

Contidos	
Tema	
1. Bases teórico-metodolóxicas da Xeografía Física	1.1. Configuración do campo científico da xeografía Física 1.2. Magnitudes e escalas espacio-temporais 1.3. Orientacións básica e aplicada na sociedade contemporánea
2. Compoñentes dos medios naturais: propiedades e dinámica	2.1. Clima e augas. Climatoloxía e Hidroxeografía 2.2. Relevo e biota. Xeomorfoloxía e Bioxeografía
3. Dimensión integrada da Xeografía Física	3.1. Fenómenos de cambio 3.2. Riscos naturais e intervención humana 3.3. Perspectiva ambiental

Planificación			
	Horas en clase	Horas fuera de clase	Horas totales

Sesión maxistral	19	30	49
Estudo de casos/análises de situacións	6	30	36
Saídas de estudo/prácticas de campo	8	10	18
Seminarios	6	25	31
Eventos docentes e/ou divulgativos	2	0	2
Actividades introductorias	2	5	7
Titoría en grupo	3	0	3
Probos de tipo test	3	0	3
Outras	1	0	1

*Los datos que aparecen en la tabla de planificación son de carácter orientativo, considerando la heterogeneidad de alumnado

Metodoloxía docente

	Descrición
Sesión maxistral	Exposición por parte do profesor dos contidos de formación básica, teóricos e metodolóxicos co apoio de recursos documentais, bibliográficos e audiovisuais.
Estudo de casos/análises de situacións	Análise dun feito, problema ou caso real coa finalidade de coñecelo, interpretalo, reflexionar e adentrarse nos procedementos metodolóxicos.
Saídas de estudo/prácticas de campo	Aplicación dos coñecementos a situacións concretas para adquisición de habilidades e destrezas en espazos exteriores non académicos.
Seminarios	Actividades enfocadas a preparación e desenrolo final dun análise de caso e do traballo de campo
Eventos docentes e/ou divulgativos	Conferencias, faladoiros, exposicións, mesas redondas, debates... realizados por relatores de prestixio, que permiten profundar ou complementar os contidos da materia.
Actividades introductorias	Actividades encamiñadas a tomar contacto e reunir información sobre o alumnado, así como a presentar a materia.
Titoría en grupo	Sesións que os alumnos manteñen co profesorado da materia para asesoramento/desenvolvemento de actividades da materia e do proceso de aprendizaxe.

Atención personalizada

Metodoloxías	Descrición
Estudo de casos/análises de situacións	Orientación para lograr unha aprendizaxe significativa das secuencias teórico-prácticas, acompañamento e resolución de problemas coa finalidade de favorecer a observación participante, a formulación de hipóteses, e o uso de instrumentos e técnicas específicas.
Saídas de estudo/prácticas de campo	Orientación para lograr unha aprendizaxe significativa das secuencias teórico-prácticas, acompañamento e resolución de problemas coa finalidade de favorecer a observación participante, a formulación de hipóteses, e o uso de instrumentos e técnicas específicas.
Seminarios	Orientación para lograr unha aprendizaxe significativa das secuencias teórico-prácticas, acompañamento e resolución de problemas coa finalidade de favorecer a observación participante, a formulación de hipóteses, e o uso de instrumentos e técnicas específicas.
Actividades introductorias	Orientación para lograr unha aprendizaxe significativa das secuencias teórico-prácticas, acompañamento e resolución de problemas coa finalidade de favorecer a observación participante, a formulación de hipóteses, e o uso de instrumentos e técnicas específicas.

Avaliación

	Descrición	Calificación
Sesión maxistral	Para a avaliación das competencias adquiridas se fará unha proba de tipo test que inclúe preguntas pechadas con diferentes alternativas de resposta (verdadeiro/falso, elección múltiple, emparellar elementos...). Os alumnos seleccionan unha resposta entre un número limitado de posibilidades.	55
Estudo de casos/análises de situacións	Participación activa e colaborativa nas fases de análise	10
Saídas de estudo/prácticas de campo	Participación activa e colaborativa nas fases de preparación e desenrolo	30
Seminarios	Participación e asistencia no proceso de orientación	5

Otros comentarios sobre la Evaluación

Todos os estudantes matriculados na materia teñen dereito a realizar os exames finais (Artigo 12 do Regulamento de Estudantes da Universidade de Vigo). Aqueles alumnos que non poidan acollerse á modalidade presencial serán avaliados dos contidos do programa da materia mediante unha proba escrita, que suporá o 70% da nota final, e un traballo

obligatorio, que representará un 30% desta.

Bibliografía. Fontes de información

CLIFFORD, N.J. et al (2009) Key concepts in Geography. London, Sage.

SPENCER, E.W. (2003) Earth Science. New York, McGraw Hill.

REFERENCIAS ESPECÍFICAS

MARTINEZ DE PISON, E. (2000) Estudios sobre el Paisaje. Madrid, UAM.

Recomendacións

Asignaturas que continúan el temario

Xeografía aplicada: territorio e paisaxe/O02G250V01505

Asignaturas que se recomienda cursar simultáneamente

Xeografía: Fundamentos de xeografía humana/O02G250V01202

Historia: Fontes de información en humanidades/O02G250V01101

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Lingua clásica: Introducción á lingua e literatura latinas				
Asignatura	Lingua clásica: Introdución á lingua e literatura latinas			
Código	O02G250V01103			
Titulación	Grao en Xeografía e Historia			
Descritores	Creditos ECTS	Seleccione	Curso	Cuatrimstre
	6	FB	1	1c
Lengua Impartición				
Departamento	Filoloxía galega e latina			
Coordinador/a	Ledo Lemos, Francisco Jose			
Profesorado	Ledo Lemos, Francisco Jose			
Correo-e	ledolemos@uvigo.es			
Web	http://webs.uvigo.es/ledolemos			
Descrición general	Estudio general y global de los principales elementos de la Lengua y Literatura Latinas, en su realidad temporal y en la influencia ejercida en el posterior desarrollo histórico.			

Competencias de titulación

Código	
A13	Conciencia de respecto polos puntos de vista que se derivan de antecedentes culturais/nacionais
A15	Coñecemento de linguas antigas
A16	Coñecemento detallado dun ou máis períodos específicos do pasado da humanidade
A17	Capacidade de ler textos historiográficos e documentos orixinais na propia lingua así como de transcribir, resumir e catalogar información de forma pertinente.
B1	Capacidade de análise e síntese.
B5	Capacidade de xestión da información e o coñecemento
B7	Capacidade de razoamento crítico.
B11	Capacidade de aprendizaxe autónoma
B16	Coñecemento doutras culturas.

Competencias de materia

Resultados previstos en la materia	Resultados de Formación y Aprendizaje	
Coñecer e utilizar os conceptos técnicos e o vocabulario básico para comprender a Literatura Latina.	A15	B1 B5 B7
Coñecer os conceptos fundamentais da Lingua e Literatura Latinas.	A13 A15 A16 A17	B1 B5 B7 B16
Tomar conciencia sobre as aportacións da lingua e a cultura clásica no ámbito académico e social.	A13 A16	B7 B16
Ter coñecementos básicos dunha lingua Clásica e capacitación para a selección, uso e tratamento de textos e datos históricos da época clásica nun contexto interdisciplinar.	A15 A17	B1 B5 B11

Contidos

Tema	
1. A historiografía e a literatura grecolatina como fonte histórica.	1.1 A transmisión de textos dende a Antigüidade ata a Época Moderna. 1.2. A historiografía e a literatura gregas ata a época helenística. 1.3. A historiografía e a literatura romanas ata o fin da República. 1.4. A historiografía e a literatura gregas e romanas na época imperial.
2. A lingua latina	2.1- A lingua latina no seu contexto lingüístico. 2.2- Nocións de gramática latina. 2.3- Tradución de textos

Planificación

	Horas en clase	Horas fuera de clase	Horas totales
Sesión maxistral	25	30	55
Seminarios	15	39	54

Titoría en grupo	3	26	29
Eventos docentes e/ou divulgativos	2	0	2
Outros	0	0	0
Probas de resposta curta	1	1	2
Probas de resposta longa, de desenvolvemento	2	2	4
Resolución de problemas e/ou exercicios	2	2	4

*Los datos que aparecen en la tabla de planificación son de carácter orientativo, considerando la heterogeneidad de alumnado

Metodoloxía docente

	Descrición
Sesión maxistral	Os temas de historiografía e gramática que resultan máis difíciles de abordar serán explicados nas clases.
Seminarios	Indicacións para a tradución e os comentarios que deben ser preparados polos alumnos, e, posteriormente, corrección das mesmas.
Titoría en grupo	Corrección das traducións.
Eventos docentes e/ou divulgativos	Asistencia a conferencias e eventos organizados pola Facultade.
Outros	

Atención personalizada

Metodoloxías	Descrición
Seminarios	Os alumnos serán integrados nun ou outro grupo de prácticas atendendo aos seus coñecementos previos de lingua latina. Os alumnos poderán consultar as súas dúbidas de tradución por correo electrónico en calquera momento.

Avaliación

	Descrición	Calificación
Outros	Asistencia "con participación".	10
Probas de resposta curta	Unha lista relativamente diversa de preguntas sobre as máis variadas cuestións, coa finalidade de comprobar que o alumno ten un coñecemento xeral da materia	30
Probas de resposta longa, de desenvolvemento	O alumno deberá desenrolar dúas propostas de entre varias que se lle propoñan. Estas propostas non se limitarán a un tema específico do temario, senón que nelas se deberán integrar materiais procedentes de diversos temas. Valorarase a claridade e a profundidade da exposición.	30
Resolución de problemas e/ou exercicios	Tradución e comentario de textos.	30

Otros comentarios sobre la Evaluación

A proba final constará de tres partes (preguntas cortas / preguntas longas / tradución e comentario). A proba extraordinaria constará igualmente destas tres partes.

Os alumnos que, por motivos razoables, non poidan asistir regularmente a clase, compensarán con algún tipo de traballo indicado polo profesor ese 10% da cualificación que en principio se asigna á "asistencia con participación".

Bibliografía. Fontes de información

Algún dicionario Latino/Galego ou Latino/Español,

KENNEY, EJ. CLAUSEN, W.V. (Ed.), **The Cambridge History of Classical Literature II: Latin Literature.**, Cambridge.,

ROSTAGNI, A, **Storia della letteratura latina.**, Turín.,

ALBRECHT, MICHEL VON, **Historia de la literatura romana.**, Barcelona.,

BAYET, J., **Literatura latina.**, Barcelona.,

CODONER, C (Ed.), **Historia de la literatura latina.**, Madrid.,

HOWATSON, M.C, **Diccionario de la literatura clásica.**, Madrid.,

Recomendacións

Otros comentarios

O alumno debe traer os coñecementos de gramática española e galega que se esperan do bacharelato. É convinte tamén chegar cos coñecementos de latín que se poden adquirir no ensino medio.

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Arte: Linguaxes e técnicas artísticas				
Asignatura	Arte: Linguaxes e técnicas artísticas			
Código	002G250V01104			
Titulación	Grao en Xeografía e Historia			
Descritores	Creditos ECTS	Seleccione	Curso	Cuatrimestre
	6	FB	1	1c
Lengua Impartición	Castelán			
Departamento	Historia, arte e xeografía			
Coordinador/a	Barriocanal Lopez, María Yolanda			
Profesorado	Barriocanal Lopez, María Yolanda			
Correo-e	barriocanal@uvigo.es			
Web				
Descrición general	A materia que se presenta baixo o título de Linguaxes e técnicas artísticas, non se presenta como unha historia da arte no sentido estrito do concepto, se non que, indo máis alá do contido histórico, reúne unha serie de conceptos básicos que o futuro historiador da arte debe coñecer. O obxectivo fundamental é aproximar ao estudante que se inicia na titulación, á comprensión do fenómeno artístico dende a análise ou lectura formal dos elementos primordiais de expresión que constitúen cada unha das artes. Así obteríanse uns coñecementos que permitirían a reconstrución tan obxectiva como sexa posible de todos aqueles aspectos que contribúan a coñecer e comprender a forma e a función orixinal das obras de arte para, en cursos posteriores, poder ser estudadas en relación coas circunstancias nas que foron realizadas. Desta forma, a materia organízase como un compendio de contidos orientados a promover a reflexión sobre a natureza e función da obra de arte e sobre as peculiaridades das distintas linguaxes artísticas. Unha inevitable delimitación de campos científicos determina que a materia se centre na análise das distintas linguaxes tradicionais, dende a arquitectura ás chamadas artes visuais e decorativas.			

Competencias de titulación	
Código	
A29	Coñecemento sistemático e integrado do feito artístico: distintas linguaxes e técnicas da produción artística ao longo da historia.
A30	Coñecemento das principais fontes literarias e documentais da Historia da arte
A31	Coñecementos básicos de iconografía como clave para a interpretación de imaxes
A33	Coñecementos sobre documentación, composición de materiais e técnicas construtivas dos bens artísticos móbiles e inmóbiles
B1	Capacidade de análise e síntese.
B2	Aplicación dos coñecementos

Competencias de materia	
Resultados previstos en la materia	Resultados de Formación y Aprendizaje
Analizar, sintetizar e interrelacionar feitos e conceptos histórico-xeográficos e artísticos dende unha perspectiva crítica.	B1
Comprender o manexo básico das fontes iconográficas no estudo dos temas artísticos e os seus contidos como base para a interpretación e correcta lectura das obras de arte.	A31
Establecer hipóteses a partir de datos dispoñibles e proceder á súa confirmación ou refutación mediante a aplicación dunha metodoloxía científica.	B2
Coñecer o manexo básico das fontes bibliográficas, documentais e literarias dos bens artísticos móbiles e inmóbiles.	A30
Aplicar os conceptos e procedementos que conducen a obra de arte.	B1
Coñecer o procedemento sistemático e integrado do feito artístico: distintas linguaxes e técnicas de produción artística ao longo da historia	A29
Operar sobre documentación, composición de materiais e técnicas construtivas dos bens artísticos móbiles e inmóbiles	A33

Contidos	
Tema	
1. Teoría e linguaxe da arquitectura	1.1. Elementos formais do espazo arquitectónico 1.2. Función, símbolo e tipoloxías arquitectónicas 1.3. Tratados de arquitectura

2. Artes visuais e decorativas	2.1. A arte da escultura: materiais, procedementos técnicos e plásticos, función e significado 2.2. A arte da pintura: elementos formais e plásticos. As técnicas pictóricas e as súas posibilidades 2.3. Fontes literarias e técnicas
3. As artes decorativas e suntuarias	3.1. Fontes e técnicas das artes decorativas: materiais, elaboración e evolución histórica.

Planificación			
	Horas en clase	Horas fuera de clase	Horas totales
Eventos docentes e/ou divulgativos	4	20	24
Prácticas externas	4	10	14
Saídas de estudo/prácticas de campo	4	5	9
Traballos tutelados	1	20	21
Titoría en grupo	5	5	10
Sesión maxistral	22	10	32
Seminarios	3	5	8
Actividades introductorias	2	0	2
Probas de resposta curta	5	25	30
Outras	0	0	0

*Los datos que aparecen en la tabla de planificación son de carácter orientativo, considerando la heterogeneidad de alumnado

Metodoloxía docente	
	Descrición
Eventos docentes e/ou divulgativos	Saídas programadas os mércores da segunda semán do mes para asistir a actividades docentes e divulgativas organizadas por especialistas de institucións museísticas. Reservaranse dúas horas para a asistencia a actividades de temática transversal organizadas dende o Departamento de Historia, Arte e Xeografía de xeito que computan nas actividades dirixidas.
Prácticas externas	Prácticas realizadas fora do aula para a análise das diferentes manifestacións artísticas a traveso da historia, monumentos e técnicas artísticas e técnicas de restauración aplicadas á obra de arte
Saídas de estudo/prácticas de campo	Práctica de campo para o estudio in situ das planimetrías e tipoloxías arquitectónicas e dos diferentes xéneros artísticos
Traballos tutelados	Realización e exposición por parte do estudante dun traballo individual tutelado, relacionado cos contidos da materia, iniciándose no manexo das fontes bibliográficas, documentais e literarias
Titoría en grupo	Atención tutorizada en grupo para a atención e resolución de aspectos derivados do aprendizaxe
Sesión maxistral	Exposición na aula por parte do profesor dos contidos teóricos da materia con apoio de material gráfico e didáctico
Seminarios	Seminarios orientados á planificación dos traballos tutelados e a súa exposición así como outros aspectos complementarios
Actividades introductorias	Sesións previas orientadas á presentación do desenvolvemento da materia e toma de contacto co alumnado

Atención personalizada	
Metodoloxías	Descrición
Traballos tutelados	A atención personalizada encamiñase ao seguimento e supervisión por parte do profesor de todos os materiais e actividades xeradas nas actividades prácticas, así como doutros aspectos derivados da actividade docente.
Titoría en grupo	A atención personalizada encamiñase ao seguimento e supervisión por parte do profesor de todos os materiais e actividades xeradas nas actividades prácticas, así como doutros aspectos derivados da actividade docente.
Seminarios	A atención personalizada encamiñase ao seguimento e supervisión por parte do profesor de todos os materiais e actividades xeradas nas actividades prácticas, así como doutros aspectos derivados da actividade docente.

Avaliación		
	Descrición	Calificación
Traballos tutelados	Os traballos tutelados serán avaliados en función do interese, bibliografía e metodoloxía empregada, así como dos recursos empregados na súa exposición	30
Sesión maxistral	A sesión maxistral será avaliada mediante unha proba escrita de resposta curta	30
Seminarios	A avaliación das prácticas a través dos seminarios serán avaliadas mediante a entrega dos exercicios realizados nas diferentes sesións de traballo	30

Outras	En todas as actividades e probas que forman parte da programación da materia valorarase a asistencia e participación do estudante	10

Otros comentarios sobre la Evaluación

Todos os estudantes matriculados na materia teñen dereito a realizar os exames finais (Artigo 12 do Regulamento de Estudantes da Universidade de Vigo). Aqueles alumnos que non poidan acollerse á modalidade presencial serán avaliados dos contidos do programa da materia mediante unha proba escrita, que suporá o 70% da nota final, e un traballo obrigatorio, que representará un 30% desta.

Bibliografía. Fontes de información

BONET CORREA, A., **Historia de las artes aplicadas e industriales en España**, Catedra,

BOZAL, V., **El lenguaje artístico**, Península,

DOERNER, M., **Los materiales de pintura y su empleo en el arte**, Reverté,

WITTKOWER, R., **La escultura: procesos y principios**, Alianza,

CALABRESE, **El lenguaje del arte**, Paidós,

CALABRESE, **Cómo se lee una obra de arte**, Cátedra,

Recomendacións

Otros comentarios

Recoméndaselle ao alumno a familiarización cun léxico de terminoloxía básica da Arte e Arquitectura para ter un coñecemento dos termos e voces específicas empregadas ou que aínda se empregan neste ámbito.

DATOS IDENTIFICATIVOS**Historia: Modelos de interpretación das sociedades preestatais**

Asignatura	Historia: Modelos de interpretación das sociedades preestatais			
Código	002G250V01105			
Titulación	Grao en Xeografía e Historia			
Descritores	Creditos ECTS	Seleccione	Curso	Cuatrimestre
	6	FB	1	1c
Lengua	Castelán			
Impartición	Galego			
Departamento	Historia, arte e xeografía			
Coordinador/a	Comendador Rey, Beatriz Pilar			
Profesorado	Comendador Rey, Beatriz Pilar			
Correo-e	beacomendador@uvigo.es			
Web				
Descrición general	A materia Modelos de interpretación das sociedades preestatais impártese no 1º ano do Grao de Xeografía e Historia, dentro do bloque de formación básica en Historia. O seu papel básico é dotar ao alumno dos criterios teóricos necesarios para a comprensión da dinámica das sociedades preestatais na orde económica, político e social, así como dos procesos de cambio histórico.			

Competencias de titulación

Código	
A12	Conciencia crítica da relación entre os acontecementos e procesos actuais e o pasado
A17	Capacidade de ler textos historiográficos e documentos orixinais na propia lingua así como de transcribir, resumir e catalogar información de forma pertinente.
B7	Capacidade de razoamento crítico.
B9	Traballo en equipo en diversos contextos
B10	Atención á diversidade e á multiculturalidade.
B12	Capacidade para imprevistos, creatividade e lideranza
B16	Coñecemento doutras culturas.

Competencias de materia

Resultados previstos en la materia	Resultados de Formación y Aprendizaje	
Utilizar os conceptos e a terminoloxía específica das sociedades preestatais e do cambio histórico.	A12	B9 B12
Coñecer e comprender os principais modelos sociais proporcionados pola Etnoloxía.	A17	B16
Coñecer as principais perspectivas teóricas nas aproximacións ao pasado.		B7
Adquirir conciencia de estereotipos derivados da percepción etnocentrista do pasado prehistórico.		B10

Contidos

Tema	
1. Introducción.	1.1. Conceptos e terminoloxía básica. 1.2. A noción de alteridade.
2. As formas culturais e sociais.	2.1. Sexo, xénero, parentesco e comunidade. 2.2. As formas da economía. 2.3. As formas do poder. 2.4. As formas do conflito. 2.5. As formas dos simbolismo.
3. Os grandes modelos na interpretación do cambio histórico.	3.1. O espazo e o tempo como coordenadas de aproximación ao pasado. 3.2. As principais correntes nas explicacións do cambio cultural.

Planificación

	Horas en clase	Horas fuera de clase	Horas totales
Seminarios	12	10	22
Actividades introductorias	2	0	2
Traballos tutelados	0	20	20
Titoría en grupo	5	5	10
Sesión maxistral	23	10	33
Prácticas autónomas a través de TIC	0	20	20

Saídas de estudo/prácticas de campo	3	10	13
Probas de resposta curta	1	10	11
Traballos e proxectos	4	10	14
Outras	0	5	5

*Los datos que aparecen en la tabla de planificación son de carácter orientativo, considerando la heterogeneidad de alumnado

Metodoloxía docente

	Descrición
Seminarios	Traballo en grupos informais na aula coa finalidade do estudo intensivo dun tema.
Actividades introdutorias	Actividades previas para coñecer as competencias, intereses e/ou motivacións do alumnado.
Traballos tutelados	-Traballo colaborativo en grupo formal con xeración de interdependencia. -Traballo individual con diversas actividades, que finalizan na entrega dun ensaio escrito.
Titoría en grupo	Seguimento da realización dos traballos. Asesoramento e aclaración de dúbidas.
Sesión maxistral	Sesións teóricas con apoio de material didáctico elaborado para estas sesións (dispoñible en TEM@)
Prácticas autónomas a través de TIC	Foro virtual (Espazo de discusión para o tratamento dun tema desenvolto a través dun entorno virtual).
Saídas de estudo/prácticas de campo	Actividade desenvolvida nun contexto externo, que ten que ver coa observación directa e sistemática.

Atención personalizada

Metodoloxías	Descrición
Seminarios	Seguimento individualizado dos materiais xerados nos seminarios e actividades introdutorias coas anotacións do profesor. O seguimento individualizado do alumno nas prácticas a través de TIC será feito a partir das ferramentas propias da plataforma TEM@ (participación, estatísticas de acceso, realización de probas ou exercicios en liña etc...).
Sesión maxistral	Seguimento individualizado dos materiais xerados nos seminarios e actividades introdutorias coas anotacións do profesor. O seguimento individualizado do alumno nas prácticas a través de TIC será feito a partir das ferramentas propias da plataforma TEM@ (participación, estatísticas de acceso, realización de probas ou exercicios en liña etc...).
Prácticas autónomas a través de TIC	Seguimento individualizado dos materiais xerados nos seminarios e actividades introdutorias coas anotacións do profesor. O seguimento individualizado do alumno nas prácticas a través de TIC será feito a partir das ferramentas propias da plataforma TEM@ (participación, estatísticas de acceso, realización de probas ou exercicios en liña etc...).
Actividades introdutorias	Seguimento individualizado dos materiais xerados nos seminarios e actividades introdutorias coas anotacións do profesor. O seguimento individualizado do alumno nas prácticas a través de TIC será feito a partir das ferramentas propias da plataforma TEM@ (participación, estatísticas de acceso, realización de probas ou exercicios en liña etc...).
Pruebas	Descrición
Probas de resposta curta	

Avaliación

	Descrición	Calificación
Traballos tutelados	Se realizarán dous traballos: - O traballo en grupo colaborativo (30%) será exposto por un dos membros do grupo elixido ao chou e a cualificación será igual para todos os membros do grupo. - A avaliación será por pares, 50% profesor e 50% os propios alumnos que cubrirán un modelo. - O traballo individual (30%) consistirá nun ensaio escrito.	60
Sesión maxistral	A sesión maxistral será avaliada mediante unha proba de resposta curta ou tipo test.	30
Outras	En todas as actividades e probas que conforman a programación valorarase a asistencia e participación do alumnado.	10

Otros comentarios sobre la Evaluación

Todo o alumnado ten dereito a ser avaliado mediante unha proba de avaliación final, consistente en exame dos contidos das sesións maxistrais dos Bloques I e III (50%), máis a entrega da memoria de prácticas (30%) e un traballo a concretar co profesor sobre o Bloque II (20%).

Para aprobar a materia é preciso obter no exame unha nota igual ou superior ós 4 puntos.

BIBLIOGRAFIA XERAL

Para raros, nosotros. Introducción a la Antropología Cultural. Bohannan, P. Akal. Madrid. 2005 [OUR 39 /313](#)

La Evolución de las sociedades desde los grupos cazadores-recolectores al estado agrario. Johnson, A. W. e Earle, T. Ariel. Barcelona. 2003 [Depósito: OUR 16178](#) [Depósito: OUR 16427](#)

Los campesinos. Wolf, E Labor. Barcelona. 1978 [Depósito: OUR 16440](#)

BIBLIOGRAFÍA ESPECÍFICA

Arte y antropología. Alcina Franch, J. Alianza. Madrid. 2004 [Depósito: OUR 16505](#) [Depósito: OUR 33654](#) [OUR 903 /100](#) [OUR 39 /288](#)

La experiencia del otro: una introducción a la etnoarqueología. González Ruibal, A Akal. Madrid. 2003 [FFT 1](#) [LOR soc](#)

Arqueología del origen del Estado: las teorías. Lull, V., Micó, R., Palomar, B., Rihuete, C., Risch, R. Bellaterra. Barcelona. 2007 SOLICITADO

La Mujer en "el origen del hombre". Querol, M.A. e Triviño, C. Bellaterra. Barcelona. 2004 [OUR 903 /430](#)

Arqueología de la identidad. Hernando Gonzalo, A. Akal. Madrid. 2002

Coa finalidade de complementar a actividade docente, aportaranse diversos recursos (materiais audiovisuais, documentos, enlaces, etc) a través da plataforma TEM@.

Recomendacións

Asignaturas que continúan el temario

Prehistoria universal/O02G250V01204

Teoría e método da arqueoloxía/O02G250V01205

Otros comentarios

Ao longo do curso entregarase unha documentación detallada sobre o desenvolvemento das actividades. Esta información será ofrecida a través da plataforma TEM@, polo que todos os alumnos deben estar dados de alta na plataforma e ter cubertos os seus datos de perfil.

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Arte: Arte clásica				
Asignatura	Arte: Arte clásica			
Código	002G250V01201			
Titulación	Grao en Xeografía e Historia			
Descritores	Creditos ECTS	Seleccione	Curso	Cuatrimestre
	6	FB	1	2c
Lengua	Castelán			
Impartición				
Departamento	Historia, arte e xeografía			
Coordinador/a	Barriocanal Lopez, María Yolanda			
Profesorado	Barriocanal Lopez, María Yolanda			
Correo-e	barriocanal@uvigo.es			
Web				
Descrición general	O principal obxecto de estudo da Historia da arte son as propias obras de arte, e o seu obxectivo fundamental consiste en chegar a explicar ditas obras e a súa evolución a partires das premisas históricas. O primeiro eslavón dentro desta cadea correspóndelle á arte clásica que se acepta como a pauta estética de base de toda a produción arquitectónica e figurativa do occidente europeo. Ademais de ser a linguaxe clasicista a que ofrezca o camiño formal de máis ampla repercusión a través de toda a historia, expresando diversos contidos. Partindo desta base o terreo que abarca a materia divídese en dous grandes temas: O primeiro, orientado ao estudo da tradición artística grega, partindo da arte arcaica, pasando polo momento clásico coa análise das obras que marcan o cénit da arte grega e consagran o canon, ata a magnificencia e "barroquización" do período helenístico, que expandirá as súas realizacións pola conca mediterránea e levaraa ata os confíns de oriente. O segundo, dende a Roma primitiva ata a Antigüidade tardía, coa análise das obras clave de Etruria, da Roma republicana e da Roma imperial, abordadas como unha interpretación da estética e do ideal artístico en cada época.			

Competencias de titulación

Código	
A12	Conciencia crítica da relación entre os acontecementos e procesos actuais e o pasado
A16	Coñecemento detallado dun ou máis períodos específicos do pasado da humanidade
A24	Conciencia crítica das coordenadas espazo-temporais da Historia da Arte
A25	Visión diacrónica xeneral da Historia da Arte Universal
A27	Coñecementos particulares e optativos da Historia da Arte
A29	Coñecemento sistemático e integrado do feito artístico: distintas linguaxes e técnicas da produción artística ao longo da historia.
A33	Coñecementos sobre documentación, composición de materiais e técnicas construtivas dos bens artísticos mobles e inmoables
B1	Capacidade de análise e síntese.
B8	Compromiso ético e responsabilidade social

Competencias de materia

Resultados previstos en la materia	Resultados de Formación y Aprendizaje	
Coñecemento dende as primeiras etapas históricas do significado a contextualización da obra de arte máis aló da análise formal ou estilística.	A25	
Coñecemento e comprensión da forma e da función orixinal das obras de arte en relación coas circunstancias nas que foron realizadas.	A24	
Adquirir conciencia das relacións do obxecto artístico e da historia imbricadas coa noción de patrimonio artístico ou patrimonio do home.	A27	B1
Saber valorar e recoñecer o legado da historia e dos obxectos artísticos como parte esencial dos valores dese legado.		B8
Comprender a sistematización e desenvolvemento da cultura clásica, na que se sitúan os primeiros pasos da arte occidental	A16	
Adquirir conciencia crítica acerca do proceso creativo e da transmisión do patrimonio artístico da Antigüidade	A12	
Asimilar e a aplicar a trascendencia da evolución da obra de arte a través das novas conquistas da arte clásica	A29	A33

Contidos

Tema

1.Introdución	1.1. Conceptos fundamentais da arte e linguaxe clásica.
2. A arte grega	2.1. As orixes da arte grega: os comezos da arte monumental grega. O século de Pericles na arquitectura. Os mestres da escultura arcaica. 2.2. O momento clásico: evolución artística ao longo do século V. 2.3. Do clasicismo ao helenismo: a arte helenística.
3. A arte romana	3.1. A Arte romana: dende os comezos á arte da antigüidade tardía. 3.2. A arquitectura: edificios romanos característicos. 3.3. A escultura: relevos históricos, retratística, escultura funeraria. 3.4. Pintura mural, estuco e mosaico.

Planificación

	Horas en clase	Horas fuera de clase	Horas totales
Sesión maxistral	23	30	53
Seminarios	12	10	22
Saídas de estudo/prácticas de campo	3	10	13
Titoría en grupo	3	5	8
Traballos tutelados	0	20	20
Actividades introdutorias	2	0	2
Probas de resposta longa, de desenvolvemento	3	15	18
Traballos e proxectos	4	10	14
Outras	0	0	0

*Los datos que aparecen en la tabla de planificación son de carácter orientativo, considerando la heterogeneidad de alumnado

Metodoloxía docente

	Descrición
Sesión maxistral	Presentación na aula, mediante a exposición maxistral, dos principais contidos teóricos e conceptos fundamentais da materia.
Seminarios	Traballos na aula co obxectivo de profundar nos temas abordados nas sesións maxistrais. Reservaranse dúas horas para a asistencia á actividades de temática transversal organizadas dende a Facultade de Historia, de xeito que computan nas actividades dirixidas.
Saídas de estudo/prácticas de campo	Visita a institucións museísticas da provincia para o coñecemento e análise dos fondos e coleccións relativas coa materia.
Titoría en grupo	Seguimento e orientación na execución dos traballos a realizar polos alumnos/as.
Traballos tutelados	Execución dun traballo en grupo derivado dunha selección dos fondos e coleccións museísticas ou sobre outros aspectos relacionados co contido da materia, para a súa exposición final.
Actividades introdutorias	Actividades previas orientadas á presentación e coñecemento do desenvolvemento da materia.

Atención personalizada

Metodoloxías	Descrición
Actividades introdutorias	A atención personalizada encamiñase ao seguimento e supervisión por parte do profesor de todos os materiais e actividades xerados nos seminarios prácticos e saídas de estudo, así como doutros asuntos derivados da actividade docente.
Seminarios	A atención personalizada encamiñase ao seguimento e supervisión por parte do profesor de todos os materiais e actividades xerados nos seminarios prácticos e saídas de estudo, así como doutros asuntos derivados da actividade docente.
Saídas de estudo/prácticas de campo	A atención personalizada encamiñase ao seguimento e supervisión por parte do profesor de todos os materiais e actividades xerados nos seminarios prácticos e saídas de estudo, así como doutros asuntos derivados da actividade docente.

Avaliación

	Descrición	Calificación
Sesión maxistral	A sesión maxistral será avaliada mediante unha proba escrita de resposta longa.	60
Traballos tutelados	Os traballos de grupo serán expostos por un representante do mesmo, estando suxeitos todos os integrantes a satisfacer as preguntas e dúbidas dos alumnos/as nun debate final. A cualificación será igual para todos os membros do grupo.	30
Outras	En todas as actividades e probas que conforman a programación valolarase a asistencia e participación do alumnado	10

Otros comentarios sobre la Evaluación

Todos os estudantes matriculados na materia teñen dereito a realizar exames finais (Artigo 12 do Regulamento de Estudantes da Universidade de Vigo). Aqueles alumnos que non poidan acollerse á modalidade presencial serán avaliados dos contidos do programa da materia mediante unha proba escrita, que suporá o 70% da nota final, e un traballo obrigatorio, que representará un 30% desta.

Bibliografía. Fontes de información

BOARDMAN, J, **El arte griego**, Edicións Destino,

BLANCO FREIJEIRO, **Arte griego**, CSIC,

ROBERTSON, **El arte griego: introducción a su historia**, Alianza Editorial,

HENIG, M., **El arte romano**, Edicións Destino,

GARCÍA Y BELLIDO, **Arte romano**, CSIC,

HENIG, M, **El arte romano: una revisión de las artes visuales del mundo romano**, Edicións Destino,

BIANCHI-BANDINELLI, R., **El arte de la antigüedad clásica: Etruria y Roma**, Akal,

ANDREASSE, B., **Arte romano**, Gustavo Gili,

RICHTER, G. M., **El arte griego: una revisión de las artes visuales de la antigua Grecia**, Destino,

POLLIT, J., **Arte y experiencia en la Grecia clásica**, Xarait,

WHEELER, M., **El Arte y la arquitectua de Roma**, Destino,

Recomendacións

Asignaturas que continúan el temario

Historia da arte medieval/O02G250V01404

Asignaturas que se recomienda cursar simultáneamente

Historia antiga universal/O02G250V01302

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Xeografía: Fundamentos de xeografía humana				
Asignatura	Xeografía: Fundamentos de xeografía humana			
Código	002G250V01202			
Titulación	Grao en Xeografía e Historia			
Descritores	Creditos ECTS	Seleccione	Curso	Cuatrimestre
	6	FB	1	2c
Lengua Impartición				
Departamento	Historia, arte e xeografía			
Coordinador/a	Trashorras Montecelos, Ester			
Profesorado	Trashorras Montecelos, Ester			
Correo-e	etrash@uvigo.es			
Web				
Descrición general	O carácter de formación básica desta materia no Grao de Xeografía e Historia ven xustificado pola contribución que desde a mesma se realiza á formación do futuro graduado: en Fundamentos de xeografía humana faise unha boa aproximación ao coñecemento dos grandes problemas sociais que afectan a gran parte da humanidade a comezos do milenio. Medir e interpretar as dinámicas demográficas e as súas consecuencias, as transformacións urbanas, os problemas do mundo rural ou os impactos ambientais das múltiples actividades económicas etc., forman o núcleo central da materia de estudo e de aí a súa relevancia no grao.			

Competencias de titulación

Código	
A2	Coñecemento das claves e desenvolvemento do ámbito da xeografía humana
A4	Conciencia crítica da relación entre os fenómenos xeográficos, físicos e humanos, a diferentes escalas territoriais.
A5	Integración das dimensións espacial e temporal na explicación dos procesos territoriais
A6	Coñecemento e aplicación dos principais métodos e técnicas de investigación xeográfica
B1	Capacidade de análise e síntese.
B4	Comunicación oral e escrita no idioma propio.
B7	Capacidade de razoamento crítico.
B10	Atención á diversidade e á multiculturalidade.
B15	Sensibilidade cara temas ambientais.

Competencias de materia

Resultados previstos en la materia	Resultados de Formación y Aprendizaje
Coñecemento das claves e desenvolvemento do ámbito da Xeografía humana.	A2
Capacidade de análise e síntese.	B1
Comunicación oral e escrita en idioma propio.	B4
Conciencia crítica da relación entre os fenómenos xeográficos, físicos e humanos, a diferentes escalas territoriais.	A4
Capacidade de razoamento crítico.	B7
Atención á diversidade e á multiculturalidade	B10
Sensibilidade cara temas ambientais	B15
Integración das dimensións espacial e temporal na explicación dos procesos territoriais	A5
Coñecemento e aplicación dos principais métodos e técnicas de investigación xeográfica	A6

Contidos

Tema	
TEMA 1. Mirar, pensar, analizar o territorio.	1.1. A xeografía como ciencia. Evolución da Xeografía humana: da descrición ao método científico. O espazo como produto social. 1.2. Os conceptos clave articuladores da xeografía moderna. Relacións home-medio, espazo, rexión, paisaxe. 1.3. A observación do territorio: o problema das escalas xeográficas e niveis de análise espacial.

TEMA 2. As relacións sociedade - medio.

2.1. O concepto de ecosistema e o medio natural mundial. 2.2. O estudo das poboacións. As fontes da análise demográfica e a súa interpretación. Dinámica demográfica e estrutura da poboación. Os modelos de transición demográfica. Movementos migratorios. 2.3. O crecemento da poboación e as políticas demográficas. A distribución desigual da poboación, dos recursos e da actividade.

TEMA 3. Espazos rurais e espazos urbanos: complementariedade e interdependencia.

3.1. O proceso de urbanización. Etapas no desenvolvemento urbano. Definición da cidade. Criterios e problemas. 3.2. A cidade como espazo. Os conceptos de localización e situación. O valor xeo-histórico do plano urbano e análise dalgunhas tipoloxías de cidades. A imaxe da cidade. Morfoloxía e estrutura urbana. O espazo urbano como un produto social. Os problemas das cidades. 3.3. Os espazos rurais. A funcionalidade dos medios rurais nas sociedades urbanas: heteroxeneidade, subordinación e dependencia.

Planificación

	Horas en clase	Horas fuera de clase	Horas totales
Titoría en grupo	3	5	8
Seminarios	4	15	19
Traballos de aula	11	20	31
Sesión maxistral	25	10	35
Probas de resposta longa, de desenvolvemento	4	30	34
Resolución de problemas e/ou exercicios	3	20	23
Outras	0	0	0

*Los datos que aparecen en la tabla de planificación son de carácter orientativo, considerando la heterogeneidad de alumnado

Metodoloxía docente

	Descrición
Titoría en grupo	Dedicarase fundamentalmente a orientar ao alumnado na realización do seu traballo autónomo. Prestarase especial atención aos aspectos relacionados coa planificación e organización das diferentes actividades prácticas, seminarios etc.
Seminarios	Como técnica de metodoloxía activa, realizaranse exposicións de traballos bibliográficos elaborados polos alumnos co obxectivo de profundar nas cuestións fundamentais dos temas da materia. Estas sesións darán lugar á participación, discusión e conclusións ás que teñen que chegar os compoñentes do seminario.
Traballos de aula	Estas actividades estarán encamiñadas á explicación e resolución de exercicios prácticos na aula, en consonancia e en función das clases teóricas. Análise e interpretación de materiais gráficos diversos, cadros estatísticos, cálculo de índices, comentarios de audiovisuais e manexo das TIC.
Sesión maxistral	Explicación por parte da profesora dos contidos básicos da materia. Tratarase de incentivar a participación crítica e reflexiva do alumnado nestas clases teóricas.
	Asistencia ó Ciclo de Conferencias de temática transversal, organizadas polo Departamento de Historia , Arte e Xeografía. Así mesmo ás Xornadas sobre "A historia no medio" no marco das Actividades de Extensión Cultural da Universidade, etc.

Atención personalizada

Metodoloxías	Descrición
Titoría en grupo	A atención personalizada complementará a docencia teórico-práctica mediante o asesoramento e orientación en todo tipo de problemas, consultas e dúbidas en relación coa aprendizaxe da materia.
Seminarios	A atención personalizada complementará a docencia teórico-práctica mediante o asesoramento e orientación en todo tipo de problemas, consultas e dúbidas en relación coa aprendizaxe da materia.
Traballos de aula	A atención personalizada complementará a docencia teórico-práctica mediante o asesoramento e orientación en todo tipo de problemas, consultas e dúbidas en relación coa aprendizaxe da materia.

Avaliación

Descrición	Calificación

Seminarios	A partir da elaboración dunha posta ao día ou recensión bibliográfica sobre temas e textos relacionados cos aspectos do temario máis relevantes da actualidade, expóranse e debáteranse os traballos que estarán agrupados por temáticas afíns. Valorarase: - Marco teórico. - Estrutura e articulación do traballo. - A reflexión e pensamento crítico sobre os contidos - Calidade de exposición e presentación formal.	30
Traballos de aula	Proba final acerca dos contidos procedementais da materia. Valorarase: - Os coñecementos operativos adquiridos nas sesións prácticas da aula. - A interpretación e representación gráfica da información.	30
Sesión maxistral	Exame ou proba final escrita, na que se deberá alcanzar a cualificación de 5 para poder facer o cómputo global de todas as actividades. Valorarase: - Os coñecementos teóricos da materia. - A estruturación de ideas. - Precisión e claridade expositiva.	30
Outras	En todas as actividades e probas que conforman a programación valorarase a asistencia e a participación do alumnado	10

Otros comentarios sobre la Evaluación

Todo alumno matriculado na materia ten dereito a realizar os exames finais (Artigo 12 do Regulamento de Estudiantes da Universidade de Vigo). Aqueles alumnos qu non poidan acollerse á modalidade presencial serán avaliados dos contidos do programa da materia mediante unha proba escrita, que suporá o 70% da nota final, e un traballo obrigatorio, que representará un 30 % desta.

Bibliografía. Fontes de información

Bosque; Ortega., **Comentario de Textos Geográficos**, 1995,
Aguilera, M.J et al, **Ejercicios Prácticos de Geografía Humana**, 2002,
Romero, J., **Geografía Humana**, 2004,
D'Entremont, A, **Geografía Económica**, 1997,
Capel, H; Urteaga., **Las nuevas Geografías**, 1991,
Bielza de Ory, V, **Geografía General. T. 2: Geografía Humana**, 1993,
Bailly, A; Beguin, H, **Introducción a la Geografía Humana.**, 1992,

Recomendacións

Asignaturas que continúan el temario

Xeografía: Espazos e sociedades/O02G250V01301

Asignaturas que se recomienda cursar simultáneamente

Xeografía: Fundamentos de xeografía física/O02G250V01102

Otros comentarios

Resulta especialmente conveniente contar cos coñecementos xeográficos básicos, xa que sobre estes construírse o discurso específico da materia.

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Historia: Introducción á historiografía				
Asignatura	Historia: Introducción á historiografía			
Código	O02G250V01203			
Titulación	Grao en Xeografía e Historia			
Descritores	Creditos ECTS	Seleccione	Curso	Cuatrimestre
	6	FB	1	2c
Lengua Impartición	Castelán			
Departamento	Historia, arte e xeografía			
Coordinador/a	Prada Rodriguez, Julio			
Profesorado	Prada Rodriguez, Julio Vázquez Carnero, Maiquel			
Correo-e	jprada@uvigo.es			
Web				
Descrición general	Introdución ao estudo dos fundamentos básicos da historiografía, prestando especial atención ás características expistemolóxicas da ciencia histórica, e á xénese e desenvolvemento das diversas teorías históricas, incluídas as tendencias e escolas actuais.			

Competencias de titulación	
Código	
A14	Coñecemento da estrutura diacrónica xeral do pasado.
A17	Capacidade de ler textos historiográficos e documentos orixinais na propia lingua así como de transcribir, resumir e catalogar información de forma pertinente.
A18	Coñecemento e habilidade para usar os instrumentos de recompilación de información tales como catálogos bibliográficos, inventarios de arquivo e referencias electrónicas.
A23	Capacidade de identificar e utilizar apropiadamente fontes de información para a investigación histórica.
B1	Capacidade de análise e síntese.
B10	Atención á diversidade e á multiculturalidade.
B16	Coñecemento doutras culturas.

Competencias de materia		
Resultados previstos en la materia	Resultados de Formación y Aprendizaje	
Coñecer e ser capaz de describir a evolución diacrónica e conceptual da forma de facer historia nas distintas épocas.	A14 A17	B1 B10
Comprender o proceso de configuración da historia como ciencia do pasado a partir das aportacións que deron os diferentes autores e escolas ao discurso interpretativo histórico.	A17 A18	B10 B16
Recoñecer e definir os principais paradigmas culturais, históricos, filosóficos e sociolóxicos que configuraron a disciplina histórica como ciencia e que orientaron o devir da investigación e a construción do discurso histórico.	A17 A23	B10 B16
Ser capaz de relacionar os diferentes tratamentos das fontes para a interpretación do pasado.	A18 A23	B1

Contidos	
Tema	
1. O pensamento historiográfico.	1.1. Das orixes á Ilustración. 1.2. Da Ilustración á aparición das grandes escolas historiográficas.
2. As grandes correntes historiográficas.	2.1. O Materialismo Histórico. 2.2.. A escola de Annales. 2.3. A historia económica.
3. Tendencias actuais e novos enfoques.	3.1.. A historia social. 3.2. A historia política. 3.3.. A historia das mentalidades. 3.4. microhistoria, historia local e rexional. 3.5. Outros enfoques: da biografía histórica á historia de xénero.

Planificación			
	Horas en clase	Horas fuera de clase	Horas totales
Seminarios	15	20	35
Actividades introductorias	3	0	3

Titoría en grupo	5	10	15
Traballos tutelados	0	20	20
Sesión maxistral	22	30	52
Probas de resposta curta	2	5	7
Probas de resposta longa, de desenvolvemento	2	10	12
Traballos e proxectos	1	5	6
Outras	0	0	0

*Los datos que aparecen en la tabla de planificación son de carácter orientativo, considerando la heterogeneidad de alumnado

Metodoloxía docente

	Descrición
Seminarios	Traballo de aula individual ou en grupos informais a partir de materiais de diversa natureza co obxectivo de afondar nunha selección de contidos de especial dificultade ou relevancia introducidos ou non nas sesións maxistrais, por medio de relatorios ou conferencias, etc.
Actividades introdutorias	Actividades encamiñadas a tomar contacto e reunir información sobre o alumnado e a presentar a materia.
Titoría en grupo	Tempo reservado polo docente para atender e resolver as dúbidas do alumnado.
Traballos tutelados	Traballos que realiza o alumnado.
Sesión maxistral	Exposición dos contidos da materia.

Atención personalizada

Metodoloxías	Descrición
Titoría en grupo	Resolución de dúbidas sobre a materia explicada na lección maxistral, sobre as lecturas recomendadas para a preparación das clases prácticas e dos seminarios. Resolución de calquera outra dúbida ou problema que puidera presentar o alumno.
Seminarios	Resolución de dúbidas sobre a materia explicada na lección maxistral, sobre as lecturas recomendadas para a preparación das clases prácticas e dos seminarios. Resolución de calquera outra dúbida ou problema que puidera presentar o alumno.

Avaliación

	Descrición	Calificación
Probas de resposta curta	Preguntas breves sobre diferentes aspectos tratados nas sesións maxistrais ou nos seminarios.	20%
Probas de resposta longa, de desenvolvemento	Proba teórica sobre os conceptos básicos da materia.	40%
Traballos e proxectos	Elaboración e presentación dun traballo bibliográfico.	30%
Outras	Asistencia e participación activa en todas as actividades	10

Otros comentarios sobre la Evaluación

<p>En todas as actividades e probas valorarase a participación activa. Todo o alumnado ten dereito a ser avaliado mediante un exame final.</p>

Bibliografía. Fontes de información

BIBLIOGRAFÍA BÁSICA.

Los Caminos de la historia : cuestiones de historiografía y método / Elena Hernández Sandoica, Madrid, Síntesis, 1995. (BUV Ourense -- OUR 930 /128)

Las Caras de Clío : introducción a la historia de la historiografía / Enrique Moradiellos, Oviedo, Universidad de Oviedo, 1992. (bUV Ourense -- Depósito: OUR 41737)

Las Escuelas históricas / Guy Bourdè y Hervé Martin con la colaboración de Pascal Balmand, Madrid, AKAL, 1992. (BUV Ourense -- OUR 930 /12(B))

Historia de la historiografía española / J. Andrés-Gallego (coord.) ; J.M. Blázquez ... [et al.], Madrid : Encuentro, D.L. 2004, (BUV Ourense -- OUR 930 /138)

La Historiografía / por Charles-Olivier Carbonell, Madrid : Fondo de Cultura Económica, 1993, (BUV Ourense -- OUR 930 /91)

Invitación a la historia : la historiografía de Herodoto a Voltaire a través de sus textos / Sánchez Marcos, Fernando, Barcelona : Labor, 1993, (BUV Ourense -- OUR 930 /116)

BIBLIOGRAFÍA ESPECÍFICA.

La Ciencia histórica en el siglo XX : las tendencias actuales : una visión panorámica y crítica del debate Internacional, Iggers, Georg G. BUV Ourense, Barcelona, Idea Books, 1998 (OUR 930 /162)

Filosofía de la historia / Manuel Benavides Lucas Benavides Lucas, Manuel, Madrid, Sintesis, 1994 (BUV Ourense -- OUR 930 /66)

Hacer la historia del siglo XX / René Remond...[et al.], Madrid, Biblioteca Nueva, 1994, (BUV Ourense -- OUR 930 /135)

Historia : análisis del pasado y proyecto social / Josep Fontana, Barcelona, Crítica, 1999. (BUV Ourense -- OUR 930 /13)

La Historia después del fin de la historia : reflexiones acerca de la situación actual de la ciencia histórica/ Josep Fontana, Barcelona : Crítica, D.L. 1992, (BUV Ourense -- OUR 930 /64(A))

Historia y pensamiento histórico : estudio y antología, Mitre Fernández, Emilio, Madrid : Cátedra, [1997], (BUV Ourense -- OUR 930 /65)

Introducción a la historia / por Marc Bloch ; [traducción Pablo González Casanova, Max Aub], Madrid : Fondo de Cultura Económica, 1952, (BUV Ourense -- OUR 930 /173)

La Otra historia : sociedad, cultura y mentalidades / César González Mínguez (ed.), Bilbao : Servicio Editorial, Universidad del País Vasco, 1993 (BUV Ourense -- OUR 316.7 /21)

Tendencias historiográficas actuales : escribir historia hoy / Elena Hernández Sandoica, Madrid : Akal, cop. 2004, (BUV Ourense -- OUR 930 /146(B))

Recomendacións

Otros comentarios

Ao longo do curso entregárase documentación sobre o desenvolvemento das actividades.

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Prehistoria universal				
Asignatura	Prehistoria universal			
Código	002G250V01204			
Titulación	Grao en Xeografía e Historia			
Descritores	Creditos ECTS 6	Selección OB	Curso 1	Cuatrimestre 2c
Lingua	Castelán			
Impartición	Galego			
Departamento	Historia, arte e xeografía			
Coordinador/a	Castro Perez, Ladislao			
Profesorado	Castro Perez, Ladislao			
Correo-e	castro@uvigo.es			
Web				
Descrición xeral	Introdución xeral á Prehistoria dende o inicio da vida humana até o final da idade do ferro.			

Competencias de titulación

Código	
A12	Conciencia crítica da relación entre os acontecementos e procesos actuais e o pasado
A13	Conciencia de respecto polos puntos de vista que se derivan de antecedentes culturais/nacionais
A14	Coñecemento da estrutura diacrónica xeral do pasado.
A16	Coñecemento detallado dun ou máis períodos específicos do pasado da humanidade
A22	Coñecemento da historia universal
B1	Capacidade de análise e síntese.
B10	Atención á diversidade e á multiculturalidade.
B11	Capacidade de aprendizaxe autónoma
B16	Coñecemento doutras culturas.

Competencias de materia

Resultados previstos en la materia	Resultados de Formación y Aprendizaje	
Adquirir coñecementos xerais sobre o inicio da vida humana, resultado dun longo proceso evolutivo, e as primeiras estratexias de supervivencia.	A14 A16 A22	B16
Manexar as distintas fontes que proporcionan o coñecemento da Prehistoria.	A12	B1 B11
Tomar conciencia da especificidade do humano e da multilinealidade da súa evolución.	A12 A13	B10

Contidos

Tema	
Tema 1. Introducción á Prehistoria	Subtema 1.1. A Prehistoria como disciplina científica. Subtema 1.2. Instrumentos básicos para o estudo da Prehistoria.
Tema 2. O Paleolítico	Subtema 2.1. O proceso de hominización. Subtema 2.2. As sociedades de cazadores. Subtema 2.3. A arte do paleolítico. Subtema 2.4. Os inicios do holoceno.
Tema 3. Prehistoria recente	Subtema 3.1. O neolítico. Subtema 3.2. O calcolítico. Subtema 3.3. A idade de bronce. Subtema 3.4. A idade de ferro.

Planificación

	Horas en clase	Horas fuera de clase	Horas totales
Seminarios	12	15	27
Saídas de estudo/prácticas de campo	3	10	13
Titoría en grupo	5	5	10
Traballos tutelados	0	30	30
Sesión maxistral	25	15	40
Probas de resposta longa, de desenvolvemento	2	15	17

Probas de resposta curta	1	5	6
Traballos e proxectos	2	5	7
Outras	0	0	0

*Los datos que aparecen en la tabla de planificación son de carácter orientativo, considerando la heterogeneidad de alumnado

Metodoloxía docente

	Descrición
Seminarios	Técnica de aprendizaxe en grupo que ten como finalidade o estudo intensivo dun tema.
Saídas de estudo/prácticas de campo	Actividade desenvolvida nun contexto externo ao contorno académico universitario relacionado co ámbito da Prehistoria.
Titoría en grupo	Seguimento da realización dos traballos, asesoramento e aclaración de dúbidas.
Traballos tutelados	Lectura dun texto, análise do seu contido e crítica e valoración desta nun ensaio escrito.
Sesión maxistral	Sesións teóricas con apoio de material didáctico.

Atención personalizada

Metodoloxías	Descrición
Seminarios	Seguimento individualizado do alumnado e dos exercicios realizados.
Pruebas	Descrición
Probas de resposta longa, de desenvolvemento	
Probas de resposta curta	

Avaliación

	Descrición	Calificación
Traballos tutelados	Entregarase un ensaio escrito sobre a lectura dun texto, análise do seu contido e crítica, e será defendido tamén nunha actividade presencial realizada na aula.	30%
Sesión maxistral	As sesións maxistrais serán avaliadas mediante dúas probas: unha proba de resposta longa, de desenvolvemento, e outra de resposta curta.	60%
Outras	A asistencia e participación nas aulas será avaliada.	10

Otros comentarios sobre la Evaluación

Todos os estudantes matriculados na materia teñen dereito a realizar os exames finais (Artigo 12 do Regulamento de Estudantes da Universidade de Vigo). Aqueles alumnos que non poidan acollerse á modalidade presencial serán avaliados dos contidos do programa da materia mediante unha proba escrita, que suporá o 70% da nota final, e un traballo obrigatorio, que representará un 30% desta nota.

Bibliografía. Fontes de información

-
-

Recomendacións

Asignaturas que continúan el temario

Historia: Modelos de interpretación das sociedades preestatais/O02G250V01105

Teoría e método da arqueoloxía/O02G250V01205

Otros comentarios

Ao longo do curso entregarase documentación sobre o desenvolvemento das actividades.

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Teoría e método da arqueoloxía				
Asignatura	Teoría e método da arqueoloxía			
Código	002G250V01205			
Titulación	Grao en Xeografía e Historia			
Descritores	Creditos ECTS	Seleccione	Curso	Cuatrimestre
	6	OB	1	2c
Lengua Impartición	Galego			
Departamento	Historia, arte e xeografía			
Coordinador/a	Perez Losada, Fermin Emiliano			
Profesorado	Perez Losada, Fermin Emiliano			
Correo-e	fermin@uvigo.es			
Web				
Descrición general	Introdución xeral á Arqueoloxía como disciplina ou ciencia histórica específica nas súas dimensións teórica, práctica e patrimonial.			
	Estudo da especificidade e características da evidencia arqueolóxica.			
	Explicación, comprensión e aplicación da metodoloxía arqueolóxica como medio de coñecemento histórico.			

Competencias de titulación	
Código	
A12	Conciencia crítica da relación entre os acontecementos e procesos actuais e o pasado
A13	Conciencia de respecto polos puntos de vista que se derivan de antecedentes culturais/nacionais
A17	Capacidade de ler textos historiográficos e documentos orixinais na propia lingua así como de transcribir, resumir e catalogar información de forma pertinente.
A23	Capacidade de identificar e utilizar apropiadamente fontes de información para a investigación histórica.
B1	Capacidade de análise e síntese.
B10	Atención á diversidade e á multiculturalidade.
B16	Coñecemento doutras culturas.

Competencias de materia	
Resultados previstos en la materia	Resultados de Formación y Aprendizaje
Concepto da Arqueoloxía como disciplina histórica específica. Recoñecemento das capacidades do rexistro arqueolóxico como medio de coñecemento histórico.	A12 B1 A13
Coñecer as características propias da evidencia arqueolóxica. Habilidade para identificar a cultura material do pasado e extraer a información histórica que contén.	A17 B16
Coñecer e aplicar a metodoloxía arqueolóxica nas súas diversas fases e aspectos: prospección, escavación, analítica e interpretación.	A23 B10
Coñecer as bases, condicionantes e problemática do patrimonio arqueolóxico como recurso cultural.	A12 B10 A13

Contidos	
Tema	
1.- Dimensión teórica da Arqueoloxía	1.1. Definición e conceptos. 1.2. A evidencia arqueolóxica. 1.3. Desenvolvemento histórico: do «anticuarismo» á nova arqueoloxía.
2.- Dimensión metodolóxica da Arqueoloxía	2.1. Prospección arqueolóxica. 2.2. Escavación arqueolóxica. 2.3. Analítica e interpretación do rexistro arqueolóxico.
3.- Dimensión patrimonial da Arqueoloxía	3.1. Valores, posesión e función social do patrimonio arqueolóxico. 3.2. Conservación, musealización e xestión do patrimonio arqueolóxico.

Planificación			
	Horas en clase	Horas fuera de clase	Horas totales
Prácticas de laboratorio	12	30	42
Titoría en grupo	6	0	6
Actividades introductorias	1	1	2
Seminarios	3	10	13

Sesión maxistral	24	29	53
Probas de resposta curta	2	14	16
Outras	0	1	1
Informes/memorias de prácticas	0	8	8
Estudo de casos/análise de situacións	2	7	9

*Los datos que aparecen en la tabla de planificación son de carácter orientativo, considerando la heterogeneidad de alumnado

Metodoloxía docente

	Descrición
Prácticas de laboratorio	Actividades de aplicación práctica dos coñecementos e de adquisición de habilidades procedementais, utilizando aparatos (ordenador, estereoscopio, teodolito etc.) e manexando materiais (programas informáticos, cartografía, fotografía aérea etc) propios da metodoloxía arqueolóxica. Desenvolveranse no laboratorio de Arqueoloxía (LAUV) e nos terreos do campus próximos á facultade.
Titoría en grupo	Entrevistas en grupo entre o profesor e o alumno realizadas na aula. Teñen por obxectivo o asesoramento e resolución de dúbidas da materia, especialmente no proceso de realización de traballos ou memorias de prácticas, así como a preparación específica para a realización das probas de avaliación, especialmente do exame escrito.
Actividades introdutorias	Sesión de aula encamiñada a tomar contacto co alumnado, así como a presentar a materia (obxectivos, contidos, metodoloxía e avaliación).
Seminarios	Actividades en grupo reducido enfocadas ao traballo sobre un tema específico e concreto, especialmente a resolución de exercicios e casos prácticos sobre o tema. Resérvanse dúas horas para a asistencia a actividades de temática transversal organizadas dende o Departamento de Historia, Arte e Xeografía e a Facultade de Historia.
Sesión maxistral	Exposición na aula, por parte do profesor, dos contidos sobre a materia.

Atención personalizada

Metodoloxías	Descrición
Prácticas de laboratorio	A atención personalizada dos alumnos realizarase parcialmente a través das TIC mediante as ferramentas propias da plataforma TEM@. Tamén se levará a cabo mediante as titorías colectivas e as académicas, consistindo esencialmente no seguimento do proceso de elaboración de estudos de caso e exercicios prácticos, memoria de prácticas de laboratorio e preparación das probas de avaliación.
Seminarios	A atención personalizada dos alumnos realizarase parcialmente a través das TIC mediante as ferramentas propias da plataforma TEM@. Tamén se levará a cabo mediante as titorías colectivas e as académicas, consistindo esencialmente no seguimento do proceso de elaboración de estudos de caso e exercicios prácticos, memoria de prácticas de laboratorio e preparación das probas de avaliación.
Titoría en grupo	A atención personalizada dos alumnos realizarase parcialmente a través das TIC mediante as ferramentas propias da plataforma TEM@. Tamén se levará a cabo mediante as titorías colectivas e as académicas, consistindo esencialmente no seguimento do proceso de elaboración de estudos de caso e exercicios prácticos, memoria de prácticas de laboratorio e preparación das probas de avaliación.

Avaliación

	Descrición	Calificación
Prácticas de laboratorio	As prácticas de laboratorio serán avaliadas mediante a entrega dun relatorio ou memoria de prácticas. Os alumnos deben describir as tarefas e procedementos desenvolvidos, incluíndo especialmente os resultados dos exercicios prácticos realizados.	30
Seminarios	Os seminarios serán avaliados mediante unha proba escrita de estudo de caso / análise de situación.	10
Sesión maxistral	Os contidos expostos nas sesións maxistrais serán avaliados mediante unha proba escrita de resposta curta.	50%
Outras	Asistencia ás clases presenciais e avaliación cualitativa do grao de participación nas mesmas.	10

Otros comentarios sobre la Evaluación

Todo o alumnado ten dereito a ser avaliado mediante unha proba de avaliación final, consistente nun exame dos contidos da sesión maxistral (50%), nunha proba de estudo de caso de avaliación do seminario (10%) e mais na entrega dun relatorio/memoria de prácticas (30%) ou ben traballo alternativo equivalente a acordar co profesor.

Para aprobar a materia (e facer media ponderada coa avaliación das prácticas) é preciso obter no exame unha nota igual ou superior ós 4 puntos. Tamén será preciso ter presentado alomenos un tercio das actividades prácticas.

Idénticas condicións rexen para a segunda convocatoria, coa salvedade de que o 10% asignado á asistencia pasará a repartirse entre o exame (55%) e as actividades prácticas (45%).

Bibliografía. Fontes de información

BÁSICA

BENDALA GALAN, M. (1991): *La Arqueología*, Salvat, Madrid. OUR 902 /94

CARANDINI, A. (1997): *Historias en la tierra. Manual de excavación arqueológica*, Crítica, Barcelona. OUR 902 /19

DOMINGO, I.; BURKE, H.; SMITH, C. (2007): *Manual de campo del Arqueólogo*, Ariel, Barcelona. OUR 902 /369

FRANKOVICH, R.; MANACORDA, D. (Eds.) (2001): *Diccionario de arqueología : temas, conceptos y métodos*, Crítica, Barcelona. OUR 902 /392OUR 902 /52

GUTIERREZ LLORET, S. (2001): *Arqueología. Introduccion a la historia material de las sociedades del pasado*, Universidad, Alicante. OUR 902 /141

PEREZ-JUEZ GIL, A. (2006): *Gestión del Patrimonio Arqueológico*, Barcelona, Ariel. OUR 338.48 /183

RENFREW, C.; BAHN P. (1993): *Arqueología. Teorías, Métodos y Práctica*, Akal, Madrid. OUR 902 /67

COMPLEMENTARIA

ALCINA FRANCH, J. (1998): *Diccionario de arqueología*, Alianza, Madrid. OUR 902 /51

BALLART, J. (1997): *El patrimonio histórico y arqueológico: valor y uso*, Ariel, Barcelona. OUR 7 /401OUR 7 /401(A)

CABALLERO ZOREDA, L. y ESCRIBANO VELASCO, C. (Eds.) (1996): *Arqueología de la Arquitectura. El método arqueológico aplicado al proceso de estudio y de intervención en edificios históricos*, Junta de Castilla y León, Valladolid. OUR 902 /128

DANIEL, G. (1974): *Historia de la Arqueología. De los Anticuarios a V. Gordon Childe*, Madrid. OUR 902 /60

FERNANDEZ MARTINEZ V. (2000): *Teoría y Método de la arqueología*, 2ª ed., Síntesis, Madrid. OUR 902 /22

GAMBLE, C. (2008): *Arqueología básica*, Ariel, Barcelona. OUR 902 /398

GRAN-AYMERICH, E. (2001): *El nacimiento de la arqueología moderna 1798-1945*, Universidad, Zaragoza. OUR 902 /239

HARRIS, E. C. (1991): *Principios de estratigráfica arqueológica*, Crítica, Barcelona. OUR 902 /104OUR 902 /88(A)

HERNÁNDEZ HERNÁNDEZ, F. (2002): *El patrimonio cultural: la memoria recuperada*, Madrid. OUR 7 /79OUR 7 /79(A)

MANNONI, T.; GIANNICCHEDDA, E. (2007): *Arqueología. Materias, objetos y producciones*, Ariel, Barcelona. OUR 902 /399

MCINTOSH, J. (1987): *Guía práctica de arqueología*, Blume, Madrid. Depósito: OUR 31107

NIETO PRIETO, F. J. (1984): *Introducción a la Arqueología Subacuática*, CYMYS, Barcelona. OUR 902 /16

RENFREW, C.; BAHN P. (2008): *Arqueología. Conceptos clave*, Akal, Madrid. OUR 902 /385

RODRIGUEZ TEMIÑO, I. (2004): *Arqueología urbana en España*, Madrid. OUR 902 /234OUR 902 /234(A)

ROSKAMS, S. (2002): *Teoría y práctica de la excavación*, Crítica, Barcelona. OUR 902 /232

Recomendacións

Asignaturas que continúan el temario

Arqueoloxía aplicada/O02G250V01402

Asignaturas que se recomienda haber cursado previamente

Historia: Fontes de información en humanidades/O02G250V01101

Historia: Modelos de interpretación das sociedades preestatais/O02G250V01105

Otros comentarios

Os alumnos deberán estar dados de alta e co seu perfil editado na plataforma TEM@. Nesta plataforma incluírase

información detallada e adicional sobre contidos e actividades da materia, proporcionándose igualmente outro tipo de recursos docentes (material audiovisual, documentos, enlaces, foros etc.).

Materia impartida polo Prof. Dr. Fermín Pérez Losada (38,75 horas) e mais por profesor/a contratado interino de substitución (26,25 horas).
